

זימרת זר במתנה

השירים של עדת התימנים היום עיקרם משירה ערבית שאין בינה לבין שירת יהודי תימן קובעת נחרצות: לא ראוי שיכנסו לבתי ישראל לזימרת יהודי תימן בעבר הייתה כולה קדושה ורוממות, כתפילה ממש. היו מקפידים בעידנא דחדוותא שלא לאכול או לשתות בעת השירה, אלא יושבים כולם ומשוררים בנועם שיח לבורא עולם, ויש שירים בהם היו רק הרבנים משוררים, והציבור מטים אוזן לשירתם-תפילתם הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א מגדולי רבני תימן מתריע על השמחה והשירה שחלילה נוטה ל'שירי עגבים' שרו מן הדרך

ח. כהנוביץ

דברים אסורים, באמצעות אותה השירה. אומרים זאת אנשים רבים המבינים בשירה. כנראה, זהו גם המושג 'זמר יווני', שהרי לא כתוב שהעניין הוא במלים עצמן, אלא ב'זמר'. כלומר, בניגון עצמו באים לידי ביטוי שאיפות האדם, מחשבותיו תאוותיו ורצונותיו. אפשר להכיר תכונות של אומות שונות, לפי ניגוניהם. הניגון של ארצות מסוימות, קשור לטבעם ולמדינותיהם.

מהיכן הגיעו לבני תימן ניגוני הגויים?

"למעשה, הנכון והאמת הוא, שניגוני האשכנזים דומים בדרך כלל לניגוני הגויים. היו אפילו שהלכו ללמוד את הניגונים מהגויים באירופה, רוסים, גרמנים, פולנים, רומנים, צוענים וכו'. אותו דבר אצל הספרדים בארצות הישמעאלים. התימנים היו יוצאים מן הכלל בכל הנושא הזה. אבותינו בתימן מעולם לא לקחו שירים או ניגונים של הגויים. ירושלים בימים ההם, לפני מאה שנה ואפילו קצת פחות, הייתה המקום המתאים לבדוק זאת, כי שם התקבצו כל קהילות ישראל. היו בירושלים אשכנזים, וספרדים מכל ארצות המזרח והמערב, וגם תימנים. כולם היו בירושלים, כל עדה הייתה קהילה בפני עצמה. היה אחד שישב לחקור את נושא השירים, וחבר כמה ספרים בעניין זה והוא מספר, שעבר פעם באיזה רחוב בירושלים, ושמע את קריאת ה'הלל בקירוי' מתוך בית הכנסת של התימנים, שהוא נאמר בניגון נחמד ויפה. המשיך ללכת, והגיע להבדיל להבדיל לבית התיפלה הארמני, ושמע אותם אומרים פרקי תהלים באותו הניגון, כפי שהוא שמע אצל התימנים.

הוא השתומם, איך זה יכול להיות שניגון התימנים והניגון שלהם יהיה זהה? וכי יכול להיות שהייתה לתימנים השפעה מהם? הרי אין קשר ביניהם לבין עדת תימן, אלו הם בכלל ארצות רחוקות ושונות אחת מן השנייה. הוא החליט לשאול את הכמרים. אמרו לו, שיש להם את הניגון הזה כתוב בתוים, מלפני אלפי שנה, ובדרך כלל אינם מנגנים ניגון זה, אבל היום החליטו לנגנו. לדברי הכומר, אלו תווים עתיקים מלפני אלפיים שנה.

אותו חוקר הבין, כי המקור של שניהם הוא משותף - מבית המקדש והם שמעו והעתיקו מבית המקדש!

"כידוע, הנוצרים הראשונים, לצערנו, יצאו מעם ישראל. ומאחר והמנגינות מפותחות אצלם, לכן הם רשמו אותם בתוים. לפי כל הסימנים, המנגינה הזאת הייתה מאז ומקדם בירושלים בבית המקדש, והם שמרו אותה בספריהם. הייתה זאת השגחה פרטית מן השמים. גם אבותינו, ששמרו את הניגונים מימי קדם, המשיכו ואמרו אותה. אולם ככלל, הגויים לא היו שרים את הניגונים שישנם אצל היהודים, וגם היהודים תמיד הקפידו שלא לנגן את ניגוני אומות העולם."

איך הגיעה שירת הנכריים?

הגריי רצאבי מבהיר שמדובר פה ממש ב'שירי

'לפעמים בהתנוות', אומר הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, 'תשמעו את הזמרים שרים באמצע השבוע: לנר ולבשמים נפשי מייחלה, שיר השירי להבדלה במוצאי שבת. השירים כבר אינם קשורים לעניין. לא שמים לב למה שאומרים, העיקר הוא המנגינה והרעשי'.

"לצערנו, יש היום מושג 'שירה תימנית', אבל אין זו אלא 'שירה ערבית'. התברר לנו כי הזמרים בני דורנו לוקחים הרבה שירים של זמרים ערבים מתימן, מה שאבותינו ואבות אבותינו, שחיו בין אומות העולם, לא למדו מהם, לא לקחו אף ניגון אחד." "תפארת גויים, עבירה. מי ששר שיר של ערבים, גערו בו ולא נתנו לו לשיר. והיום אין פוצה פה ומצפצף. אמר לי יהודי אחד: כיום נשמעים ברמקולים מראש העין ומכפר קאסם הסמוך לראש העין אותן מנגינות רח"ל. חלק מהזמרים מקלקלים את השירה היהודית התימנית המקורית."

מהיכן התחיל הנגף של השירה הלא ראויה?

הגריי רצאבי מבהיר את הדברים במשנה סדורה: "לצערנו היום עברו ופרצו את כל הגבולות. חושבני, שאם מתבוננים בדבר הזה, אנו מבינים בעצם מה קרה לדור שלנו. לא רק בנקודה הזאת, אלא בעוד כמה וכמה דברים נוספים. אנחנו בבחינת 'דור עקש ופתלתול'. יש דברים רבים עקומים, הבנויים בצורה לא נכונה, ובונים בניין על גבי בניין, ומכיוון שהיסוד אינו עומד נכון, ממילא כל הבנייה עקומה. כיון שיש אנשים צורך לשמוח, הם רוצים לשמוח ע"י השירים. כבר אינני מדבר מצד העניין של 'זכר לחרבן', שהדבר בכלל אינו פשוט. מי בכלל חושב על חרבן בית המקדש? אפילו בט' באב, קשה לחשוב על כך והאנשים מחכים שכבר יעבור הצום, מתי יגמר היום הזה, מחכים עד אחרי מנחה ו'שלום על ישראל'. כל המזוודות מוכנות ללכת לנופש. כל ימי בין המצרים, הם הכנות ל'בין הזמנים', ללכת לנופש, העיקר שכבר יעבור ת"ב, ומי נותן אל לבו את חרבן בית המקדש? ישנם אנשים, שהתרגלו לשמוע מוזיקה כל ימיהם, 'כל ימיהם כחגים', כל היום מנגנים כלי זמר, כל הזמן שומעים שירים, בוקר ערב וצהריים, שומעים שירים מימין ומשמאל. ממילא כשמגיעים לחתונה, שוב יהיו שירים? את זה הם כבר מכירים, עכשיו צריך להשתגע, להביא שירים ממקורות זרים.

התזמורת עושים כך, כיון שהם יודעים שהאנשים כבר לא ייהנו משירים אחרים, ומהיכן תהיה ה'שמחה?' זהו מה שהרמב"ם אומר, 'תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה', לא שמחת במה שצריך, בקיום התורה והמצוות, ממילא הדבר נגרר עד לאותן קללות. אנשים המבינים בחכמת הנפש אומרים, שהדבר משפיע על בני אדם, ומעורר אצלם רגשות פסולים

עגבים'. 'לצערנו, רבים מהזמרים התימנים החדשים של היום לוקחים ניגונים של ערבים מתימן, ומלבישים אותם על שירי קודש שלנו. זה דבר שאבותינו שגרו בתימן התרחקו ממנו מאד, ולא נתנו לדבר זה מקום בשום פנים ואופן. הם לא הלכו לשמוע את שירת הגויים, וק"ו שלא חיכו את נגינתם.

זאת ועוד, שירת הערבים בתימן, איננה כמנגינת הערבים האחרים שבארצות המזרח. ישנם ניגונים בתימן, שהם כמו כל הערבים רגילים. אבל יש אצלם מנגינות עתיקות, שאינן קיימות בשאר ארצות המזרח. אלו מנגינות עתיקות יותר. אבל מנגינות יהודי תימן שונות אפילו מהגויים בתימן בעצמה. ודאי שיש דמיון מסוים, לא יכול להיות שזה יהיה 'כרחוק מורח ממערב', אולם בכל זאת ישנם הבדלים. בפרט לגבי מנגינות השירים הנקראים 'נשור'.

אז מה ניתן לעשות?

"לפחות אצל בני הורה בעדה, זה צריך להדחות על הסף כי ההשפעה אינה טובה. אינני יודע אם נצליח לעצור זאת, ישנם כאלה האומרים שזאת 'גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה', אבל צריכים לפחות לשאוף לתקן את הדבר ובמשך הזמן, או שהזמרים יחזרו בתשובה, או שיקומו זמרים אחרים, שישיירו כמו שצריך, אבל לא להשאיר את המצב כפי שהוא. דבר שני, אם נשתדל בכל פעם, תדעו לכם, שאכן בסוף ישנה הצלחה. מי היה מאמין שמלפני כמה שנים, כשהתעורר הנושא של 'שירי עגבים', מאז ועד היום לא יצאו דיסקים עם שירי עגבים. אנחנו מוחים ומצליחים כמה שמצליחים, ובעז"ה יהי רצון שבסופו של דבר יתקן העניין לגמרי. כך לפחות לא תהיה עלינו תביעה, כי אנו עושים כמיטב יכולתנו. אבל אם מראש אנו נתייאש ונשלים עם המצב, הנושא יתדרדר יותר ויותר."

עוד מדגיש הגריי רצאבי שליט"א: "לצערנו, ישנם שירים שחיברו אותם אנשים שאינם מהוגנים. השיר המפורסם, 'אחי בני תימן', אתם יודעים מי חיבר את השיר הזה! בסידורו של בעל השיר מחוקה ברכת שלא עשני גוי, לא נמצאת. לדעתו, זה גזעני מדי ויש להשמיט זאת, ח"ו. וכן, ברכת רופא חולי עמו ישראל, מחוק 'עמו ישראל' ובמקום זה, ברוך אתה ד' רופא חולים וכדומה. הרפיסו כך וכתבו שזה בהוראת הד"ר בנימין הרפורמים בארה"ב. שומו שמים. לצערנו, הוא אחד משלנו, והלעיטו כבר את הציבור שלנו וזולתו עם השירים האלה, וכל הדברים הללו פסולים. כוח הפועל בנפעל, ולכן חובה להיזהר ולעשות את מה שניתן, לפחות בקרב בני התורה צריך להישמר הצליל הטהור והמכוון."